

Constat igitur evidenter, nec Patres quatuor nominatos a Professore Tubingensi, nec alios ullos veram textus Paulini interpretationem et relationem ad Christum super omnia Deum unquam deseruisse ob rationes polemicas, ac veluti fatigatos Patripassianorum obiectionibus. Patripassianis longe aliter occurrunt Patres. Declarant enim, praedicatum ἐπι παντων θεος; hoc loco esse absolutum adeoque commune Patri et Filio, enuntiarum itaque de Filio divinitatem et eminentiam super omnia creata, quae aequalis est Patri (ita e. g. Origenes et PP. scribentes ad Paulum Samosatenum); porro argumentantur (ut Hippolytus et Epiphanius), Filium esse super omnia Deum ita, ut omnia habeat communicata a Patre; unde non est consequens, ut Noetiani putabant, quod, si Filius est super omnia Deus, eo ipso Pater et Filius non modo unum sint sed etiam unus.

SECTIO II.

DE FILII DEI NATURA ASSUMPTA

THESIS X.

Christus verus homo.

« Christum Iesum, quem verum Deum Deique Filium esse hucusque demonstravimus, esse etiam vere hominem tam manifesto constat, ut » in dubium vocari non possit, quin et universa oeconomia christiana » subvertatur et principia probentur, quibus admissis non modo veritas » theologica sed universim historiae et empiricae certitudo pariter labefactetur. »

I. Non solum Iesus Christus seipsum et ipsum Apostoli appellant hominem, virum, Filium hominis; non solum ostendunt, eum esse secundum Adam et hominem tam vere, quam homo fuerit primus Adam Rom. V. 15. sqq.; 1. Cor. XV. 21., quam vere homines sint, quorum ipse est mediator homo Christus Iesus 1. Tim. II. 5; sed etiam tota vita Iesu Christi, quae dixit, egit, passus est (cf. s. Iren. l. III. c. 22. n. 1-3) inde a suo conceptu usque ad mortem, sepulturam, resurrectionem, eaque ipsa, quae ad resurrectionis veritatem confirmandam secuta sunt, tam evidenter Christum vere hominem esse demonstrant, ut merito Patres adversus doctetas non sine indignatione exclament, consequens fore, ut Christo neque spiritalem naturam sibi asserenti iam credere possimus, atque ita omnia ad merum lusum et mendacium intolerabili blasphemia revocentur. « Vani sunt, qui putative eum dicunt apparuisse; non enim putative haec sed in substantia veritatis fiebant. Si autem cum homo non esset, apparebat homo; neque quod vere erat (et quod doctetae concedebant), perseveravit h. e. Dei spiritus, neque veritas quaedam erat in eo; non enim illud erat, quod videbatur » (et manifesto voluit videri ac credi) Iren. V. c. 1. cf. IV. c. 33. n. 5; Ignat. ad Smyrn. n. 2; Tertull. de carne Christi; cont. Mare. l. III; Epiphani. haeres. 77. n. 25; August. l. qq. 83. q. 14.

Sicut theologiae cum infinita veracitate, sapientia, bonitate Dei doctetismus et generatim negatio humanae natu-

rae Christi componi non potest, ita contra physicam est evidentiam testium *ἀποστόλων*, et contra plenissimam evidentiam historicam. Unde merito iam PP. adverterunt, ex doctismo legitima consequentia ad absurdam negationem omnis certitudinis deveniendum esse. « Indicabit autem (homo fidelis sequens Scripturarum doctrinam secundum traditionem apostolicam, quae est apud eos qui in Ecclesia sunt presbyteri) et eos, qui putativum inducunt. Quemadmodum (h. e. quomodo) enim ipsi vere se putant disputare, quando magister eorum putativus fuit? aut quemadmodum firmum quid possunt habere ab eo, qui putativus et non veritas erat?..... Putativum est igitur et non veritas omne apud eos; et nunc iam quaeritur, ne forte, cum et ipsi homines non sint sed muta animalia, hominum umbras apud plurimos perferant » Iren. l. IV. c. 33. n. 5. al. c. 53.

Ceterum constat, principium et finem doctismi fuisse apud veteres quidem philosophema Gnosticum de duplici regno, uno spirituali bono, altero materiali essentialiter malo (1). Apud sectas deinde recentiores negatio visibilis Ecclesiae et omnium visibilium institutionum ac instrumentorum sanctificationis prima erat saltem impulsio ad veterem haeresim ab inferis evocandam. Tum vero systemate iam praeecepto ad illud fulciendum inquirebantur etiam in Scripturis, doctrina clarissima et evidenti neglecta, textus aliqui « difficiles intellectu, » quorum sensus

[1] Ariani, Apollinaristae, Eutyehiani ex erroribus magis theologiceis ad monophysitismum appulsi sunt. Ariani quidem ad tuendam et argumentis fulciendam principem suam haeresim negatae divinitatis Verbi, excogitarunt hanc alteram cum priori alioquin satis apte connexam, quod Verbum loco animae humanae sit forma corporis in Christo. Apollinaristae et Eutyehiani *ἕν* Christum Deum non aliter intelligi posse putabant, quam si Verbum saltem mentis loco esset forma, ut Apollinaris sentiebat, vel humani nihil omnino maneret reliquum in Christo, quod non esset in substantiam Verbi transformatum aut ex substantia Verbi velut promanans, ut Apollinaristae postea et Eutyehiani aliqui delirabant. Hoc commentum posterius similitudinem aliquam praeseferret cum altero doctarum, qui tempore Tertulliani corpus Christi quamdam animae promanationem atque ideo non materiale esse existimabant (Tertull. de carne Christi cc. 10-13.)

effingebatur ex ipso systemate iam praestructo, et qui deinde habebantur velut norma interpretationis immo et iudicii de genuinitate aliorum locorum. Ita verba nonnulla urgebantur in textibus 2. Cor. V. 16; 1. Cor. XV. 45. 47. (cf. Eph. I. 20; II. 6); Phil. II. 7, quorum sensus genuinus ex contextibus declarandus est.

II. Principium, fundamentum ac centrum, ex quo promanat, cui innititur, ad quod revocatur tota oeconomia christiana est Filii Dei incarnatio, quod Deus ipse factus generis nostri secundus Adam, frater noster, caput generis nostri, Deus-homo mediator Dei et hominum se pro nobis omnibus ad plenam satisfactionem Deo exhibendam substituit. Ideo nobis omnibus et singulis spes nostra, vita nostra, tota sapientia christiana Christus est et hic crucifixus 1. Tim. I. 1; II. 5; Col. III. 4; 1. Cor. II. 2. Hoc est evangelium: « quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, et quia sepultus est et quia resurrexit... Quod si Christus non resurrexit (qua resurrectione opus suum complevit), vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis » 1. Cor. XV. 1-21. Sicut igitur negata divinitate, ita etiam negata vera humanitate Christi non solum propter mutuum nexum dogmatum inter se, sed immediate et directe in se totum Dei opus, tota dispensatio divina et religio christiana subvertitur. Nisi vere homo fuit Christus « sequitur ut omnia, quae per carnem Christi gesta sunt, mendacio gesta sint... Eversum est igitur totum Dei opus, totum christiani nominis et pondus et fractus, mors Christi negatur, quam tam impresse Apostolus demandat utique veram, summum eam fundamentum evangelii constituens et salutis nostrae et praedicationis suae.... negata vero morte nec de resurrectione constabit... proinde resurrectione Christi infirmata etiam nostra subversa est » Tertull. adv. Marc. II. c. 8. cf. s. Cyrill. De recta fide ad Theodos. n. 9. (Concil. Mansi T. IV. p. 627).

Singillatim insistunt Patres adversus haereticos, quod a) si Christus vere homo non esset, nec vere redempti essemus, sed adhuc redemptor esset expectandus Iren. l. V. c. 1; Tertull. l. c. Hoc sensu etiam contra Apollinarem fre-

quenter repetunt axiomatis instar: « quod assumptum non est, neque sanatum est » (το γὰρ ἀπροσληπτὸν ἀθεραπεύτων). « Si dimidiatus Adam lapsus est; dimidiatum quoque tantummodo sit, quod assumitur » Nazianz. ep. 1. ad Cleod. T. II. p. 87. 90. (al. or. 51. T. I. p. 740.). b) Negata veritate humanae naturae neque fides in divinitatem consistere amplius potest (Irenaeus et Tertull. II. citatis. c) Cum Christus quatenus homo est, sit causa meritoria et simul exemplar omnis sanctitatis et virtutis christianae, Patres non raro conqueruntur, negata Christi humanitate directe subverti totam vitam christianam, quando pro meritis Christi, ex quibus nostra derivatur virtus, et pro exemplis Dei incarnati, quibus charitas nostra accendenda, animus inflammandus est, substituantur phantasmata et nescio quae praestigia ad illudendum composita. « Si solum ad speciem (το δοξᾶν) sunt haec peracta, et ego solum specie tenuis victus sum, aiebat s. Martyr Ignatius; quid vero et meipsum morti destinatum tradidi ad ignem, ad gladium, ad bestias?..... Tantum in nomine Iesu Christi, ut simul cum ipso patiar, omnia sustineo ipso me roborante, qui perfectus homo factus est » s. Ign. ep. ad Smyrn. n. 4. et alibi, cf. Iren. I. III. c. 18. n. 5. 6. al. c. 20. Cohaeret d) cum eodem errore et ex iisdem principiis pendet negatio visibilis Ecclesiae, quae est corpus Christi, et consequenter etiam sublatio sacramentorum omniumque visibilium institutionum. Qua in destructione sacrorum omnium sectae recentiores « spirituum » suam praecipuam perfectionem collocabant, in eademque sententia iam veteres erant Gnostici ac doctae. « Haec omnia (sensibiles ritus et consecrationes) recusantes dicunt; non oportere inenarrabilis et invisibilis virtutis mysterium per visibiles et corruptibiles perfici (ἐπιτελεῖσθαι) creaturas, et ea quae mente concipi non possunt, et incorporea. Esse autem perfectam redemptionem ipsam agnitionem (τὴν ἐπίγνωσιν) inenarrabilis magnitudinis..... spiritualem oportere et redemptionem esse; redimi enim per agnitionem interiorum hominem spiritualem, et sufficere eis universorum agnitionem et hanc esse agnitionem veram » s. Iren. I. I. c. 21. n. 4. al. e. 18. cf. s. Ignat. ep. ad Smyrn. n. 7.

THESIS XI.

Nomine carnis Christi tam Scripturae quam Patres integram humanam naturam designant.

« Pars materialis et corporea vere realis in composita humana natura Christi tum in Scripturis nominatimque a s. Ioanne, tum a ss. Patribus trium primorum saeculorum adversus multiplices doctarum factiones ita asserta est, ut quavis directe et explicite Christi *car-* nem, carnem et sanguinem, corpus et corporalem substantiam significarent vindicentque, iisdem tamen nominibus iisdemque disputationibus humanam naturam integram tueantur.

I. Constat omnino luculenter, usu loquendi biblico, ex quo fluxit usus loquendi Patrum et Ecclesiae totius, nomine *carnis* designari per synechdochen, ex parte videlicet conspicua et primum sese offerente, integram humanam naturam (1), idque (supposita iam incarnatione *in facto esse*) concrete et cum adsignificatione subsistentiae, ut *caro* eadem significatione et eodem modo significandi accipiat ac nomen *homo* vel *homines* (cf. s. Ambros. de Incarnat. c. 6. n. 59). Concretum hunc modum significandi nomen *caro* (σὰρξ) designans integram naturam humanam potissimum habet, quando ponitur *in recto* h. e. vel ut subiectum, vel ut praedicatum per verbum substantivum subiecto coniunctum Is. XL. 6; Ier. XVII. 5; Eccl. XIV. 18. 19; Matth. XXIV. 22; Luc. III. 6; Act. II. 17; Rom. III. 20; 1. Cor. I. 29; 1. Pet. I. 24. (2) Ubi *caro* in hac significatione opponitur *spiritui*, *caro* in meris hominibus significat naturam, quatenus est ordinis inferioris, imbecilla, vel etiam sensu deteriori, ut in res terrenas inordinate proclivis est, in oppositione ad *spiritum*, qui est animae dispositio supernaturalis per gratiam vel etiam ipse inhabitans Spiritus

(1) Si veram esset quod adverterunt aliqui (cf. Olshausen in Rom. VIII. 14.), nomen σὰρξ numquam significare carnem mortuam (ut κρέας vel σαρξ significare possunt), sed primariam significationem, ex qua aliae derivatae sunt, esse corpus animatum; iam vix opus esset suppositione synechdoches.

(2) Hoc loco: « omnis caro ut foenum et omnis gloria eius (δοξα αὐτῆς) tamquam flos foeni, » textus graecus receptus continet variantem opportunam, ut id de quo agimus, oculis exhibeatur: δοξα ἀθροῦσος pro δοξα αὐτῆς.

Sanctus, a quo charitas et spiritus ut dispositio ac habitus diffunditur in cordibus nostris. Cf. Gal. V. 17 sqq.

Quare iuxta commemoratum usum loquendi in Christo illud totum, secundum quod homo est et ut verus homo evidenter exhibetur (th. X.), Scripturae ipsae distinguunt nomine *carnis*; ac propterea Filius Dei dicitur *caro factus*, vel genitus *secundum carnem*, vel communicasse *carni* et *sanguini*. Quod vero in ipso est ordinis superioris, quo videlicet Deus est et verus Deus esse aequè disserte in iisdem Scripturis demonstratur (Sect. I.), in oppositione ad carnem designant nomine *spiritus* vel distinctius *Dei* simpliciter. Io. I. 14; Act. II. 30 (ut graece est); Rom. I. 3; IX. 5; Heb. II. 14; 1. Tim. III. 16; 1. Pet. III. 18. cf. 2. Cor. XIII. 4.

II. Prae ceteris s. Ioannes tam in Evangelio quam in epistolis data opera insistit, ut intacta servetur fides in Verbum quod *caro* factum est, in Christum qui venit *in carne*, gravissime monens, pseudopphetas et antichristos exiisse in mundum hanc veritatem negantes Io. I. 14; 1. Io. IV. 1-3; 2. Io. 7. Quatenus Apostolus praec oculis habet doctas ex suo philosophico principio naturam Christi humanam negantes *ratione partis materialis*, sine dubio scopus harum locutionum est ipsum hunc errorem directe excludendi. Licet enim iisdem integra humana natura exprimitur, ut ex dictis constat, nihilominus haec integra natura explicitè vindicatur *ratione partis materialis* in oppositione ad philosophema haereticorum.

Ita quidem dicendum est, quamdiu scopus polemicus est adversus doctas. At vero ex Irenaeo l. III. c. 11. n. 1. al. c. 35. discimus, Ioannem haec ipsa scripsisse adversus Cerinthum, quod etiam collatione locorum aliquot 1^{ae} epistolae Ioannis confirmari potest. Cerinthus eiusque sectatores Iesum verum hominem non negabant; sed immo contendebant eorum fuisse hominem « Ioseph et Mariae filium, similiter ut sunt reliqui homines, et plus potuisse iustitia et prudentia et sapientia ab hominibus. » Christum vero aiebant esse aeonem aliqueum, qui in baptismo in Iesum descenderit, ac tempore passionis iterum avolaverit (1); alium itaque esse

(1) « Post baptismum descendisse in eum (Iesum) ab ea principa-

Iesum hominem, alium Christum, iterum alium unigenitum, et alium *λογον* filium unigeniti Iren. l. I. c. 26; l. III. c. 11. n. 1. Adversus haec igitur deliramenta Ioannes assumpsit, Iesum esse verum hominem, quod ipsi fatebantur et quod universum evangelium testatur; sed affirmat, quod illi negabant, Christum ipsum, ipsum *λογον*, et ipsum unigenitum esse hunc hominem Iesum. Hinc ait: « Verbum caro factum est et habitavit in nobis » I. 14; quem eundem deinde v. 17. et in toto suo Evangelio dicit esse Iesum Christum. Uterius « omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est; et omnis spiritus, qui solvit Iesum (1), ex Deo non est: hic est antichristus » 1. Io. IV. 2. 3. cf. V. 6; 2. Io. 7. Dum ergo contra haeresim asserentem, alium esse tum Christum tum Verbum et alium hominem Iesum, Ioannes opponit suam praedicationem, ipsum Verbum esse quod *caro factum est*, ipsum Christum venisse *in carne*; sane Evangelista docet Verbum et Christum esse hominem il-

litate, quae est super omnia, Christum figura columbae; et tum annuntiasse incognitum Patrem et virtutes (prodigia) perfectisse; in fine autem revolasse iterum Christum de Iesu, et Iesum passum esse et resurrexisset, Christum autem impassibilem perseverasse, existentem spirituum » Iren. de Cerintho et Nicolaitis l. I. c. 26.

(1) Pro hac lectione nunc est in omnibus Codd. graecis et (ut asseritur) apud omnes PP. graecos: « ὁ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν (vel Ἰησοῦν Χριστὸν) ἐν σαρκὶ ἐβλήθη ». Ita et versiones orientales. Sed ut in Vulgata textus legebatur in graecis exemplaribus vetustis teste Socrate l. VII. c. 32.; consentiunt PP. latini multi inde a Tertulliano et Cyprino; pariter non solum vetustus interpres latinus Irenaei sed ipse Irenaeus graece ita videtur legisse et scripsisse l. III. c. 16. n. 8. al. c. 18.: πνεῦμα ὁ λέγει τὸν Ἰησοῦν. Ad PP. graecos quod attinet, qui asseruntur omnes legisse ut nunc est in textu graeco, ante omnia definiri deberet, utrum eorum citationes revera hunc locum et non potius 2. Io. 7. referant. Hoc posterius in ep. Polycarpi n. 7, ad cuius auctoritatem velint apodicticam appellare solent, mihi quidem collato contextu Polycarpi et 2. Io. 7. fit valde probabile, potissimum si simul computem, ab Irenaeo Polycarpi discipulo ambos textus l. Io. IV. 3. (ita ut est in Vulgata) et 2. Io. 7. coniungi ac citari velut ex una et eadem epistola desumptos Iren. III. c. 16. n. 8. coll. n. 5. Eodem autem modo PP. graeci plures alii possent intelligi citasse non 1. Io. IV. 3. sed 2. Io. 7, atque ita dubium erit, utrum « omnes PP. graeci » aliter legerint, ac est in versione latina tam ante quam post Hieronymum.

lum Iesum; adeoque sicut haeretici assumebant Iesum esse verum hominem, ita Apostolus confirmat hisce locutionibus « caro factum est, » « in carne venit, » veram rationem humanitatis, non autem carnem, quae homo non esset. Videlicet Iesum esse verum hominem, Ioanni et haereticis commune erat principium; dissensus inter veritatem et errorem erat de unitate Verbi et Christi et huius hominis Iesu. Unde apparet illis sententiis, quatenus opponuntur Cerinthianis, realiter parallelas esse has alias: « quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus (sc. hic homo) est Filius Dei, Deus in eo manet » 1. Io. IV. 15; V. 1. 5; « quis est mendax nisi is, qui negat, quoniam Iesus est Christus »? ib. II. 22. Cf. Iren. I. III. c. 16. al. 18.

III. Ex modo loquendi Scripturarum fluxit ratio deserendi Patrum illorum, qui adversus docetas pugnant. Cum enim haeretici affirmarent Christum virtutem aliquam superiorem et spiritualem specie tantum se hominem ostendisse, aut certe visibilem suam naturam non sumpsisse ex matre beatissima, atque ita non fuisse vere hominem, Patribus usque ad haeresim Arii et Apollinaris synonyma sunt haec duo: Christum veram *carnem* assumpsit ex Virgine, et Christus est verus homo; neque ulli unquam in mentem venit, quod propugnans cum Scripturis assumptionem *carnis* ex B. V. non eo ipso defenderet assumptionem verae integraeque naturae humanae (1).

Ita s. Ignatius ep. ad Smyrn. postquam n. 1-4 multis docuit, Christum *secundum carnem* esse ex genere David,

(1) Post exortas haereses Arii et Apollinaris solent PP. addere explanationes disertas e.g. Cyrillus ad monach. n. 12: « caro factum est, hoc est unitum *cerni rationalem animam habenti*; ad Theodos. de recta fide n. 16: « factus est *caro id est homo*. » Vide ib. n. 23. et ad reginas I. I. n. 13; I. II. n. 3. Imprimis vero ex illo tempore solemnis erat formula, Verbum assumpsisse carnem anima mediante. « Verbum, scribit Augustinus, particeps carnis effectum est rationali anima mediante; neque enim homo Christus, ut Apollinaristae haeretici putaverunt, aut non habuit animam aut non habuit rationalem, sed more suo Scriptura, ut Christi humilitatem magis ostenderet, ne carnis nomen quasi indignum refugisse videretur, *carnem pro homine* posuit » Ad Honorat. ep. 140. n. 12. al. ep. 120. Vide PP. apud Potav. de Incarn. I. IV. c. 13.

esse vere natum, baptizatum, crucifixum, suscitatum, etiam post resurrectionem esse *in carne*, et in ea manibus contractatum ab Apostolis, utpote qui esset carnalis, quamvis secundum spiritum (cf. supra n. I.) unum esset cum Patre (ὅς σαρκικός, καίπερ πνευματικῶς ἐνομένος τῷ πατρὶ), concludit, ipsum esse, qui *perfectus homo* factus est, τοῦ τελείου ἀθροῦ ποῦ γενομένου. In sequentibus deinde iterum monet, credi oportere Dominum *σαρκόροπον*, ita ut assertio *carnis* et assertio *perfectae ac integrae humanitatis* ei sit unum ac idem. Ita pariter Irenaeus multis in locis adversus haereticos, qui Christum « putative » economiam administrasse dicebant, plane synonyma habet haec duo: Verbum homo factum est; Verbum caro factum est. Legatur e. g. I. III. c. 18. n. 6. 7. al. c. 20. « Sic igitur Verbum Dei *homo* factus est, quemadmodum et Moyses ait: Deus vera opera eius. Si autem non *factus caro, parebat quasi caro*, non erat verum opus eius. Quod autem parebat, hoc et erat *Deus hominis antiquam plasmationem* in se recapitulans (Adami naturam in se instaurans et assumens) » etc. « Verbum Dei *caro* factum est... quoniam Verbum Dei et *homo verus* » ib. I. V. c. 18. n. 3. Tertullianus in libello de carne Christi adversus Marcionem tota prima parte capp. 1-5 hoc unum urget, Dominum *veram carnem* ex matre assumpsisse: « examine-mus *corporalem substantiam*, de spiritali (divina) enim constat, » inquit c. 1. statim in ingressu. At neque suspicatur dubitare posse quemquam, utrum *carnis* nomine integra humana natura intelligatur. « Aut cur homo Christus et Filius hominis (interrogat c. 5), si nihil hominis et nihil ex homine? nisi aut aliud est *homo quam caro* (usu scilicet loquendi biblico et ecclesiastico)?... aliter non diceretur homo Christus sine carne; nec hominis Filius sine aliquo parente homine, sicut nec Deus sine spiritu (vide supra n. I.), nec Dei Filius sine Deo Patre. Ita utriusque substantiae census (connumeratio) hominem et Deum exhibuit, hinc natum inde non natum, hinc *carneum* (cf. s. Ignat. supra) inde spiritalem... quae proprietates conditionum divinae et humanae aequa utique *utriusque naturae veritate* disuncta est, eadem fide et *spiritus et carnis*;

virtutes spiritum Dei, passiones carnem hominis probaverunt. » Carnem igitur Tertullianus ea significatione accipit, ut idem sit caro et homo, substantia carnis et substantia hominis, proprietas carnis et veritas humanae naturae. Nemo puto suspicabitur, ex Tertulliani opinione substantiam hominis et veritatem humanae naturae sola parte materiali absolvi. Cui tamen haec incideret absurda suspicio, legat sequentia eiusdem libelli capita. Sicut supra dixerat: quid aliud est homo quam caro? ita c. 12 declarat de anima: « in hoc vana distinctio est (inter nos et animam), quasi nos seorsum ab anima simus, cum totum quod sumus, anima sit; deinde sine anima nihil sumus, ne hominis quidem sed cadaveris nomen. » Cf. Gregor. Naz. ep. 1. ad Cleod. T. II. p. 91. ed. Maur. Igitur sine anima non nos essemus, qui sumus homines, sed cadaver esset; perfectio autem, qua nos sumus, ab anima est utpote a forma. Unde in tertia hac libri parte c. 10-13 expressius de anima humana Christi agit. Marcionitae contendebant, totum, quod apparebat in Christo visibile, esse animam velut sese expandentem in speciem quandam corpoream, ex quo eam dicebant « animam carnalem vel carnem animale » (ex anima manantem). Tertullianus vero arguit: « non poterat Christus inter homines nisi homo videri, redde igitur Christo fidem suam, ut, qui homo voluerit incedere, animam quoque humanae conditionis ostenderit, non faciens eam carneam sed induens eam carne » c. 11. « Salvus igitur est, concludit c. 13, numerus duarum substantiarum in suo genere distantium (corporis et animae) excludens carnea animae unicum speciem. » In summa Christus « homo, qua caro et anima et Filius hominis; qua autem spiritus Dei et virtus Altissimi, Deus et Dei Filius » c. 14.

Constat igitur, PP. illos vetustos praecurrentibus Scripturis carnem et corporalem substantiam Christi adversus doctas ita defendere, ut iisdem nominibus ac disputationibus humanam naturam integram ei asserant vindicantque.

THESIS XII.

Speciatim de anima Christi carnem informantem.

« De anima eaque rationali, quae corpus informans sanctissimam Christi humanam naturam in sua essentia perficiat, propriis praeterea argumentis constat, quae adversus haereticos Arianos et Apollinari- stas a Patribus urgebantur deprompta tam ex Scripturarum verbis tum ex rebus, ex disserta videlicet revelata doctrina et ex tota vita, passione et morte Domini, ut in sacris litteris describuntur. »

I. Quae hic enuntiantur, demonstrari possent, vel ex solis dictis in thesi antecedenti. Demonstrantur deinde argumentis, quibus directe et explicite humana ac rationalis Christi anima adscritur.

Christi divinitas et secundum eam unitas cum Patre est extra dubitationem certissima (Sect. I.). Quo supposito toties rationalis sanctissima anima Domini Nostri exhibetur, quoties eius ad Patrem oratio, deprecatio, gratiarum actio memorantur (1), quibus Evangelia plena sunt. Eandem veritatem humanae Christi animae demonstrant omnes alii humani eius actus; adoratio Dei (Io. IV. 22. col. Matth. IV. 4. 10) (2); zelus eius pro gloria Dei Patris distincta a gloria sua, ita ut ipse non quaerat gloriam suam sed gloriam Patris tantum, Pater autem quaerat glorificationem ipsius (Io. VII. 18; VIII. 49. 50. cf. II. 17); obedientia Patri exhibita humanis actibus et voluntate a voluntate Patris utique distincta, quae comprehendunt totam Christi vitam in terris (Io. V. 30; VI. 38; Luc. XXII. 42; Heb. IV. 14; V. 8. vide s. Cyrill. ad reginas l. II. c. 37); ceterae virtutes hominis, ut humilitas (Matth. XI. 29), reverentia (Heb. V. 7. cf. Is. XI. 1 sqq. s. Thom. 3. q. 7. a. 6), spes (Heb. II. 13; V. 7; Matth. XXVII. 46. coll. Ps. XXXI., cuius explicationem vide apud s. Iustin. dialog. cum Tryph. n. 98 sqq. cf. s. Th. 3.

(1) « Cognationem naturae humanae sortitus... tunc absque reprehensione etiam nobiscum laudabit ipse idem, quem laudant Seraphim et universa creatura adorat » Cyrill. ad regin. l. II. n. 32.

(2) « Qui mulieri (Samaritanae) loquebatur, unus et solus Dominus erat Iesus Christus ex adorante humanitate et adorata divinitate vere in se habens, ut Deus simul et homo esset et nominaretur » Id. de recta fide ad Theodos. n. 32: « Ut homo adorat, ut Deus ab universa creatura adoratur » Id. ad regin. II. n. 12.

q. 7. a. 4), fidelitas erga Deum, qui fecit illum Pontificem Hebr. III. 2) (1). « Quod et omnes humanos sentit affectus, hominem persuadet hominibus, quem non consumpsit utique sed assumpsit » August. ad Volus. ep. 137. n. 9.

Prae ceteris et speciatim dolores et cruciatus omnes Domini Nostri, quibus pro nobis Deo Patri satisfecit eique gloriam et honorem merito infinito exhibuit, veritatem rationalis animae non minus quam carnis Christi demonstrant. Neque enim secundum divinitatem ullo modo pati, nec secundum carnem sine anima rationali haec ita pati et cum merito pati potuisset. « Deitas nec absque corpore patiente passionem umquam admittit, nec perturbationem et tristitiam exhibet absque anima dolente et perturbata, nec absque mente anxia et orante aut anxia est aut orat » s. Athan. cont. Apoll. I. II. n. 13.

Postremo ipsius animae dolores et eiusdem a corpore separatio in morte ac commendatio in manus Patris disserte describuntur Matth. XXVI. 38; XXVII. 50; Luc. XXIII. 46; Io. XIX. 30. cf. 15. sqq.; Act. II. 27. 31. « Audiant ergo ista commemorantibus nobis: tristis est anima mea usque ad mortem; potestatem habeo ponendi animam meam; . . . et quod de illo intellexerunt Apostoli prophetatum: quoniam non derelinques animam meam in inferno. Et his atque huiusmodi sanctarum Scripturarum testimoniis non resistant, fateanturque Christum non tantum carnem sed animam quoque humanam Verbo unigenito coaptasse, ut esset una persona, quod Christus est, Verbum et homo; sed ipse homo anima et caro; ac per hoc Christus Verbum, anima, et caro » Aug. cont. sermon. Arianor. c. 9. n. 7. cf. Athanas. cont. Apoll. I. I. n. 13. 19; Cyrill. ad reginas I. II. c. 55. Vide Petav. Incarn. I. V. c. 11.

II. Ex antecedentibus consequitur, corpus et animam rationalem Christi eodem modo ut in ceteris hominibus

(1) « Ipse secundum humanam naturam factus est Pontifex, quamquam ut Deus est, illi ab omnibus sacrificatur... Sibi ipsi quoque sacrificat et per se ipsum et in se ipso Deo Patri... itaque sacerdotio fungi dicitur secundum humanam naturam (ἀνθρωπίνως), sacrificium tamen ipse suscipit secundum divinam (θεϊκός) » Id. ad regin. II. n. 11. 26.

unam constituere compositam naturam humanam, ac corpus proinde informari anima; neque enim homo esset Christus, nec humanae eius ullae operationes forent, nec vere mortuus esse dici posset, si caro et anima non unam compositam naturam, sed seorsum consisterent.

1° Hanc fidem exprimunt Patres adversus haereticos plerumque ita, ut enumerationem partium, quibus constat natura humana, concludant illatione, esse Christum hominem additis epithetis intensivis: esse videlicet *verum* hominem, hominem *perfectum*, hominem *plenum*, in *integra veri hominis natura*. Ignat. ad Smyrn. n. 4; Iustin. dialog. n. 98. 99; Iren. I. V. c. 18; Athan. Hilarus, Ambrosius, Cyrillus, Leo, Flavianus, quos vide apud Petavium Incarn. I. V. c. 11. n. 8. « Doctrinam de inhumanatione Domini intemeratam servamus, aiunt Patres Concilii CP. I. occumenici II. (in ep. synod. ad Damasum et ad Concil. Rom. apud Theodoret. H. E. I. V. c. 9), nec animae nec mentis expertem nec imperfectam carnis oeconomiam admittimus, omnino scientes, perfectum ante saecula Dei Verbum *hominem perfectum* in novissimis diebus propter nostram salutem factum esse. »

2° Dissertis etiam verbis declarant hanc compositionem humanae naturae in Christo per informationem animae. Tertulliani doctrinam vidimus (th XI. n. III.), hominem non esse nisi per animam tamquam formam: « quasi nos seorsum ab anima simus, cum totum quod sumus, anima sit, denique *sine anima nihil sumus, ne hominis quidem sed cadaveris nomen*. » Haec igitur eadem ratio in Christo obtinet, ut verus homo sit: « qui homo voluerit incedere, *animam quoque humanae conditionis ostenderit non faciens eam carnem, sed induens eam carne*. » Sicut hic Tertullianus in *recto* ponit animam iuxta definitionem Platoniam: « homo est anima habens corpus; » ita etiam Augustinus (ep. 137. n. 11. ad Volus.): « cum Verbum Dei permistum (intime unitum) est *animae habenti corpus*, simul et animam suscipit et corpus. » Alii Patres frequentius in *recto* ponunt *carnem vel corpus*, ipsamque carnem dicunt *rationalem vel animatam rationaliter vel animatam anima rationali*. Quo in modo dicendi prae oculis habent et distinctius explicant

locutiones Scripturae, quibus humana natura nomine *carnis* designatur (th. XI).

Hanc animae et corporis compositionem in unam naturam humanam Christi locutione *negante* exprimit s. Athanasius (ep. ad Antiochenos). « Cum Salvator homo factus sit, fieri nequit, ut corpus eius sit irrationale » (h. e. mentis seu animae rationalis expert) *ζωντόν είναι το σώμα αὐτοῦ. Affirmantibus* vero locutionibus idem Athanas. l. II. n. 1 centr. Apollinar. (T. I. p. 940) pluribus declarat, animam corpus informante humanam Christi naturam constitui. Sic s. Sophronius ep. synod. ad Sergium lecta in Conc. VI. Act. 11. appellat « Verbi Dei *carnem animatam rationalem* » (1). Frequentissime s. Cyrillus sicut prae ceteris vindicavit unitatem personae Christi, ut videbimus, ita integritatem et unitatem humanae naturae luculentissime explicavit. « Deus, inquit, factus est caro h. e. homo *animatus anima rationali* » (2). Pariter « Verbum hypostatice sibi uniens *carnem animatam anima rationali* homo factum est » (3). In expositione sui anathematismi 1° et in apologia contra Theodoret. variatis definitionibus naturam humanam a Verbo assumptam describit: « *corpus habens animam intellectualem* »; « *sanctam et animatam carnem* »; « *carnem cui anima inest rationalis* »; « *corpus animatum rationaliter* » (4). Eadem habentur in canone 2° Conc. Later. sub Martino I. anno 649, et in Conc. oecum. VI° in professione

(1) Ἄρα θεοῦ λόγου ἀσφὶ ἡψυχῶς λογικῆ.

(2) Ὅτι κατὰ φύσιν θεοῦ ἔν γεγεννησθεσ, ἡγουν ἀνθρώπος ἡψυχῶς λογικῆ Cyrill. ep. 3. ad Nestor. n. 19. quae continens anathematismos contra doctrinam Nestorii exstat inter Acta Conc. Ephesini, approbata est a Conc. oecumenico IV. V. et VI. et a Lateranensi sub Martino I, ubi Cyrilli anathematismi dicuntur symbolum Concilii Ephesini.

(3) Σαρκὰ ἐψυχῶσαν φυχῆ λογικῆ ἕνωσας ὁ λόγος αὐτοῦ καθ ὑποστασιν ἀρρακτος δε και ἀπερινοητος γεγεννησ ἀνθρώπος ep. alia ad Nestor. approbata in Conc. Constantiniano sub Flaviano et in oecumenico IV. (Chalcedonensi) Harduin. T. II. p. 116.

(4) Τὸν λόγον ἡνωσθαι σωματι φυχῆν ἔχοντι νοεραν... Ἐν προσληφει γεγονοτα τῆς ἄρας τε και ἡψυχῶς σαρκος... Ἠνωσθαι τῷ θεοῦ λόγῳ κατὰ ἄλληθειαν τὴν σαρκὰ ἔσμεν, φυχῆ δὲ λογικῆ ἕνωσας αὐτῆ. πρὸς σωμα φυχῶθεν νεφως.

fidei (Hard. III. 1399); in Augustini ep. 137. n. 11. ad Volusian. etc.

Doctrinam igitur per omnes aetates certissimam repetit Concilium Viennense, quando in fidei professione ait: « aperte cum S. Matre Ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium... *partes nostrae naturae simul unitas*, ex quibus in se verus Deus existens fieret verus homo, *humanum videlicet corpus passibile et animam intellectualem seu rationalem ipsum corpus vere, per se, et essentialiter informantem* assumpsisse. » Cf. S. Th. 3. q. 2. a. 5. coll. q. 50. a. 4; cont. gent. l. IV. c. 37; Suarez de Incarn. disp. 15. sect. 4; De Lugo disp. 13. sect. 1.

Corollarium. Patres, quorum aliqui Christum ex tribus substantiis Verbo, carne et anima, alii non tribus sed duabus naturis constare docent, solo modo loquendi inter se differunt pro diverso scopo vel simpliciter profitendi fidem in Christum Deum et hominem, vel adversus Arianos et Apollinaristas explicite vindicandi partes, quibus integra humana natura componitur. Vide libellum sacrosyllabum missum a PP. Francofurt. Concilii ad Elipandum Hard. IV. p. 878. et ep. synodicam ibid. p. 889. Quod vero Benedictus II. monuit Episcopos Concilii Toletani XIV (anno 684), ut inter alia nonnulla hanc etiam locutionem de tribus substantiis in Christo, qua usi erant, « munirent » explicarentque, probat quidem, illum dicendi modum non fuisse communem sicut erat communis professio duarum naturarum. Hoc vero ipsum, quod Patres frequentius et communi usu simpliciter duas naturas, rarius et non nisi ex causis specialibus *tres substantias* appellarent, clare ostendit, eos intellexisse corpus et animam ut substantias partiales unam naturam componentes. Quod spectat illam monitionem Benedicti, ex ea non consequitur, aut modum loquendi de tribus substantiis usurpari numquam posse, aut ab ipso Pontifice fuisse reprobatum. Neque enim verum est, quod scribit Rodericus in Hist. Hisp. c. 13, et ex illo Natalis Alexander (H. E. saec. VII. c. 3. art. 20) alique historici repetunt: « librum de tribus substantiis minus caute tractando Benedictus II. Papa Romanus indixerat *reprobendam*. » Quid indixerit Papa, clarissimum est ex Concilio Toletano XV. anni 688,

cius Patres erant illi ipsi, qui paulo ante moniti fuerant a Benedicto. « Ad illa, inquiunt, nos illico convertimus con- tuenda capitula, *pro quibus muniendis* ante hoc biennium bea- tae memoriae Romanus Papa Benedictus nos litterarum sua- rum significatione monuerat, quae tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro verbo renotanda iniun- xit. Ad quod illi iam eodem anno (a s. Iuliano Toletano) sufficienter congrueque responsum est. » Vide Vasquez in 3. P. disp. 37. c. 3; Petav. l. V. c. 13; cf. Concil. Hisp. ed. Card. Aguirre T. II. p. 722.

THESIS XIII.

*Vindicatur doctrina vetustorum Patrum
de Christi anima rationali.*

« Manifesto falsi convincantur recentiores quidam Protestantes, qui
« paene omnes antiquiores Patres » in eo errore fuisse calumniantur,
« quo Ariani deinceps et Apollinaristae carnem tantummodo, non ta-
« men animam vel certe non animam rationalem a Filio Dei assump-
« tam esse affirmabant. »

Fundamenta huius incredibilis accusationis non possunt esse nisi unum ex hisce tribus aut quatuor: quod Patres frequentissime et magna contentione loquuntur de carne Christi non autem de mente et anima, quae tamen utpote nobilior potissimum consideranda fuisset; quod distinguunt in Christo spiritum et carnem ita, ut spiritus dicatur di- vinus seu Deus, quod vero assumptum est in tempore, di- catur caro; quod humanas etiam actiones et passionem ipsamque mortem Filio Dei ac Verbo, et vicissim quae sunt Verbi, homini Christo adscribunt; quod postremo ad Ter- tullianum saltem quantum attinet, is universim animam putaverit substantiam materialem esse.

At de primo quid sentiendum sit, plenissime constat ex thesi nostra XI. n. III, etiamsi verum esset, quod quam fal- sum sit mox apparebit, illos Patres animam humanam Chri- sti non disserte commemorasse. De altero dictum est thesi eadem XI. Tertium non est argumentum, quo probetur Pa- tres existimasse Verbum ipsum explevisse vices animae hu-

manae, sed quo demonstratur, sanctos doctores utique cum universa Ecclesia unam credidisse Christi personam in du- plici natura; cum hac enim unitate personae et distinctione naturarum necessario connectitur illa idiomatum commu- nicatio, de qua alio in loco sermo erit.

Ad ultimum quod dicitur, brevissime respondemus. Non nunc quaeritur, quid Tertullianus senserit de natura animae humanae generatim, sed utrum animam eiusdem naturae ac est ceterorum hominum, Christo tribuendam esse docue- rit. Id autem Tertullianus non una aut altera sententia sed integris disputationibus contendit vehementissime, quas superius descripsimus. Sufficiat nunc commemorasse illud principium Tertulliano commune cum PP. sequentibus, qui adversus Arianos et Apollinaristas decertarunt: « quod non est assumptum, non est sanatum. » Unde adversus Marcio- nitas asserentes « animam Christi carnalem, » id est quae simul praesferret speciem corpoream, et ideo alterius esset naturae quam anima ceterorum hominum, Tertullianus ita disputat. « Primo quam absurdum, ut animam solam libera- turus (ex opinione Marcionis), id genus corporis eam fece- rit, quod non erat liberaturus; deinde si animas nostras per illam, quam gestavit, liberare susceperat, *illam quoque quam gestavit, nostram gestasse debuerat id est nostrae formae, cuiuscumque formae est in occulto anima nostra non tamen carnae* » De carne Christi c. 10.

Praeter Tertullianum inter illos « paene omnes vetu- stiores Patres, » qui Arianam et Apollinariam haeresim circa Christi animam praeformaverint, Münscher (in sua hi- storia dogmatum), Neander (in suo «Tertulliano»), De Wette (in historia ethices christianae) impudenter recensent Cle- mentem Romanum, Ignatium M., Iustinum, Irenaeum, Ori- genem in operibus (ut aiunt) scriptis ante libros contra Celsum. Atqui ex hisce PP. omnibus nullus est, qui sicut carnis ita et animae vel integrae humanae naturae veri- tatem in Christo non disserte professus sit. Clemens ep. I. ad Corinth. n. 49: « Dominus noster Iesus Christus in voluntate Patris sanguinem suum pro nobis tradidit, et *carnem pro carne nostra et animam pro animabus nostris* » ζζι ττν

ψυχην ὑπερ των ψυχων ἡμων. Iisdem paene verbis Irenaeus l. V. c. 1. n. 1: « Verbum potens homo verus... cum et suo sanguine redemerit nos Dominus et dederit animam pro nostris animabus » καὶ δόντος τὴν ψυχὴν ὑπερ των ἡμετέρων ψυχων. De Ignatio sufficit animadvertisse, quod ubique Christum hominem perfectum, vere natum, vere passum, vere mortuum, vere redivivum docet resurrectione, quae sit exemplar nostrae resurrectionis, e. g. ad Smyrn. n. 2. 4; ad Tralian. n. 9; ad Ephes. n. 7. Iustinus non solum docet Apolog. 2. n. 10, Christum esse « Verbum, corpus, et animam » (cf. August. cont. sermon. Arianor. n. 7); sed tam sollicitè probat, esse vere hominem passibilem, et passum esse eam animam, qua clamabat: non mea sed tua voluntas fiat (dialog. cum Tryph. n. 98. 99), ut mirum sit absurdam suspicionem cuiquam in mentem venire potuisse. Origenis opus requirunt adversarii scriptum ante libros contra Celsum, ubi doctrinam professus sit de humana Christi anima, quam in libris contra Celsum agnovisse fatentur. Dabimus libros de principiis editos anno 231, cum contra Celsum anno demum 249 disputaverit. Ibi de Princip. l. II. c. 6, quod caput totum est de incarnatione, ita loquitur n. 3. 4. 5. « Neque anima illa utpote rationalis substantia contra naturam habuit capere Deum »... « Verbum Dei cum anima in carne una »... « Anima Christi cum Verbo Dei Christus efficitur »... « Rationabilem animam esse in Christo supra ostendimus »... « Naturam animae illius hanc fuisse, quae est omnium animarum, non potest dubitari » etc.

THESIS XIV.

De origine assumptae naturae ex nostro genere.

« Natura humana Christi non aliunde effecta sed ex nostro genere » per veram ex beatissima matre generationem propagata est, ut ipse sit « primogenitus in multis fratribus communicans carni et sanguini nostro, atque inde secundus Adam et caput non alienigenarum sed propriae suae cognationis. »

I. Omnes promissiones futuri reparatoris humani generis, harum deinde promissionum adimpletio per mirabilem

conceptum et nativitatem Iesu Christi non alium nobis exhibent Salvatorem, quam qui vere sit unus ex genere nostro et ex Adae propagine.

1°. Iam primis parentibus continuo post lapsum promittitur reparator, qui sit semen mulieris; patriarchis deinde repetitur illum promissum, in quo benedicuntur omnes gentes, fore semen ipsorum; quae promissio restringitur deinceps ad familiam David; ut ille reparator futurus sit semen ex lumbis ipsius (1). Tandem eiusdem expectati redemptoris conceptus et partus ex Virgine stirpis Davidicae praenuntiatur ab Isaia VII. 14. Non est hic locus explanandi et vindicandi singulas has praenuntiationes; certe in populo universo, cui « credita erant eloquia Dei, » origo Christi ex stirpe Davidica; ex tribu proinde Iuda, ex posteris Abraham, Isaac et Iacob, ex filiis Adam ita erat extra omnem dubitationem posita, ut Messias a prophetis simpliciter nomine David (Ez. XXXIV; XXXVII; Os. III. 5. etc.) designari potuerit, et haec appellatio « filius David » in nomen eius velut proprium transierit (cf. supra p. 22).

2°. Ubi in N. T. describitur harum promissionum adimpletio, Iesus Christus ipse exhibetur ut ille promissus filius patriarcharum. Nominatim Christus vera generatione materna genitus est ex beatissima matre, et per Virginem matrem ex patribus. Virgini annuntiator eius conceptus: « concipies in utero et paries filium; » et hic filius dicitur per virtutem Spiritus Sancti ex ipsa manente virgine genitus: « quod nascetur ex te (2) sanctum » (το γεννησμενον ἐξ σου ἄγιον); tanque vere est genitus ex ipsa, ut David auctor stirpis Mariae in eodem contextu dicatur pater huius filii Mariae: « dabit illi Dominus Deus sedem David patris

(1) Gen. III. 15; XVIII. 18; XXII. 8; XXVI. 4; XXVIII. 14; 2. Reg. VII. 12 sqq; Ps. LXXI. 1; LXXXVIII. 36 sqq; Is. XI. 1; Ier. XXIII. 5; XXXIII. 15; Ezech. XXIV. 23. 24. etc.

(2) Codd. multi, versiones orientales, Codd. versionis antehieronymianae, PP. plerique tam graeci quam latini inde ab Irenaeo et Tertuliano habent Luc. I. 35. particulam « ex te. » De omissione huius particulae iam conquestus est s. Ephrem Syrus (or. de margarita pretiosa): « quaedam exemplaria supprimunt illud ex te, inquit, ut haereticis gratificentur. »